

Henny Thijssing-Boer
José Vriens

Onthulling in de wind

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

1

Anna liep het erf af zonder op of om te kijken. Pas bij de weg keek ze even achterom naar de machtige hoeve te midden van de nu nog kale grote beuken die het erf omzoomden.

Over niet al te lange tijd, als de bomen goed in het blad zaten, werd de hoeve deels aan het zicht onttrokken door deze bomen. Het struikgewas eromheen was in de lange winters die deze oorlog duurde in de kachel beland.

De bomen zelf mochten niet gekapt worden van boer Bouwstra. Die bleven staan tot er echt geen brandstof meer over was om de kachels mee aan te maken.

Anna's werk zat er hier weer op voor vandaag. Veel was het niet, die twee middagen per week dat ze op het zoontje van boer Bouwstra paste.

Vader was een poos geleden thuisgekomen met de mededeling dat Anna naar de boerderij moest om met vrouw Bouwstra te praten. Het ging over werk. Er werd niet gevraagd of ze dat wel wilde, ze ging er gewoon heen.

Oppassen op de kleine Bouke was niet echt een zware of lastige taak. Het tweejarige kerel-

tje was goedlachs, lief en gemakkelijk. Anna deed het werk graag. Meestal speelde ze met het ventje in de keuken van het grote huis van boer Bouwstra terwijl ze ondertussen wat kleine karweitjes deed. Die middagen was de meid er niet, vandaar dat Anna moest oppassen.

Het was een eer, volgens haar moeder. Ze moest blij zijn dat een vooraanstaand boerin, zoals vrouw Bouwstra was, de keuze op haar, Anna Hoeksema, had laten vallen, de dochter van een landarbeider. Zij moest op haar zoontje passen als vrouw Bouwstra haar vrijwilligerswerk voor de kerk verrichtte.

Het had een best baantje geleden waarmee Anna toch wat extra's kon verdienen om zo ook iets bij te dragen aan het gezin Hoeksema. Het viel ook niet mee in deze tijd een betrekking te vinden. Het werk op het land, waarbij vrouwen konden helpen, was nog niet begonnen. De oorlog woedde bovendien nog in het hele land. Er heerste schaarste alom. Bij een boer werken betekende net wat meer te eten hebben dan de gewone fabrieksarbeiders, ook al was het bij hen net als bij ieder ander armoe troef.

Haar vader had achter het huis een klein lapje grond dat hij gekocht had van zijn baas,

Barend Bouwstra, waarop hij wat groenten voor henzelf verbouwde. Veel was het niet, maar nog altijd het verschil tussen weinig eten of rond-uit honger lijden. Dat lukte alleen omdat hij van boer Bouwstra wat pootaardappelen mocht overnemen en wat zaad om kool en wortels te verbouwen. Veel meer was het niet. Voor de oorlog hadden ze ook nog een varken en een geit gehad, maar die waren in beslag genomen door de Duitsers, wist Anna.

In het begin had het oppassen een simpel en leuk baantje geleken. Al snel was er echter nog een taak bijgekomen. Een waarvan vrouw Bouwstra niets had verteld en waarover ze van boer Bouwstra ook met geen mens mocht praten. Het hoorde gewoon bij het oppassen, had hij gezegd.

Boer Bouwstra had gedreigd haar benen te breken, zodat ze als kreupele vrouw door het leven moest gaan, als ze het waagde er met iemand over te praten. Hij beloofde dat ze zou wensen nog liever dood te zijn als hij erachter kwam dat ze iemand iets verteld had over de aard van haar werk op de boerderij.

Ze wilde maar dat ze er met haar moeder over kon praten, maar de angst dat boer Bouwstra het

te weten zou komen, zat er te diep in. Ze durfde eenvoudig niets te zeggen. Bovendien was het maar de vraag of moeder er iets van zou geloven.

Even ging de gedachte door haar heen dat haar jongere zuster Trijnie dit werk ook best zou kunnen doen. Ze was dertien, oud genoeg om op een kind van twee te passen. De wetenschap echter dat boer Bouwstra hetzelfde bij Trijnie zou doen als bij haar, was meer dan ze verdragen kon. Dat kon ze haar zuster niet aan doen.

Trijnie was altijd al wat zwakker en ziekelijker geweest dan de andere kinderen. Zij had het al zwaar genoeg met een moeder die haar ziek-zijn meestal op aanstellerij gooide en Trijnie dwong haar deel van het werk te doen, tot ze erbij neer viel en moeder haar wel naar bed móest sturen.

Nee, Trijnie kon niet in haar plaats gaan, besloot Anna. Ze zou haar tanden op elkaar moeten houden en hier blijven werken zolang vrouw Bouwstra dat nodig vond.

Het mocht dan bij het oppassen horen, prettig was het niet wat boer Bouwstra bij haar deed. Het dreigement dat hij had geuit maakte haar er bewust van dat er ergens iets niet goed zat. Als het zo normaal was wat hij deed, waarom mocht

ze daar dan met niemand over praten? Maar klagen of het weigeren behoorde niet tot de mogelijkheden. De boer nam waar hij recht op had, zei haar vader altijd.

Met zijn honderd hectare was dit een van de grootste boerderijen in de verre omtrek en Bouwstra was een van de machtigste boeren. De arbeidershuisjes, waarin ook Anna en haar familie woonde, stonden aan de rand van het land van Bouwstra. Veel stelden die huisjes niet voor. Beneden was een grote kamer waarin het leven geleiden werd. De kinderen sliepen bij elkaar op de zolder van het huis, jongens en meisjes gescheiden door een gordijn dat in het midden hing. Haar vader en moeder sliepen nog altijd beneden in de ouderwetse en benauwde bedstee. Geld om dat te veranderen was er niet.

Anna maakte niet echt haast om thuis te komen. Daar wachtte immers nog meer werk op haar. Ondanks hun kleine woning leek haar moeder het altijd druk te hebben met poetsen, wassen, inmaken van groenten en het vermaken en verstellen van kleding.

Het was ook nog te vroeg voor de andere kinderen om al thuis te zijn. Lubbe van negen zat nog op school. Hinnie van vijf zou thuis wat

rondscharrelen. Haar oudste broer Garm werkte net als haar vader bij een boer. Hij was er alleen niet in vaste dienst.

Het zou nu vast niet lang meer duren voordat Garm naar de venen ging om turf te gaan steken. Daar viel best wel wat te verdienen voor een jonge kerel die hard wilde werken. Garm had in de winter geholpen bij het opschonen van de sloten en het aanleggen van de drainage, maar het was gevaarlijk werken in oorlogstijd.

Hij was in afwachting van het moment dat hij weg kon, wist Anna. Weg van hier, hun huis, het dorp. Weg ook van de hardvochtigheid van vader en de willekeur van de boer. Het werk dat er was moest verdeeld worden en werd slecht betaald.

Anna keek met pijn in het hart uit naar het vertrek van haar broer. Met zijn vijftien jaar was hij al een hele kerel en durfde hij zich soms af te zetten tegen de barre regels die vader stelde.

Nu Anna een paar middagen bij boer Bouwstra werkte moest Trijnie moeder helpen. Als ze daar niet te ziek voor was. Vannacht had ze weer zo liggen hoesten. Ze had ook zo warm aanvoeld naast haar in bed.

Anna zou willen dat moeder de dokter waar-

schuwde om hem eens naar haar jongere zus te laten kijken. Misschien lukte het wel om vader over te halen, piekerde ze terwijl ze bij huis aankwam.

‘Anna, kijk eens wat ik kan,’ riep haar jongste zusje Hinnie. De kleine meid was bezig in het weiland, waar voor de oorlog het varken en de geit hadden gelopen. Er had in de afgelopen jaren koolzaad gestaan waaruit olie werd geperst om te gebruiken voor het bakken en braden. Moeder gebruikte die olie ook om de olielampen op te laten branden. Nu, na de winter, lag het onkruid platgeslagen en bruin tegen de grond. De grond moest omgezet worden zodat vader er dit jaar opnieuw koolzaad op kon planten.

Hinnie hanteerde een grote riek waarmee ze in de grond stak, gevaarlijk dicht bij haar in klompen gestoken voeten.

Anna snelde op haar toe en nam haar de riek uit handen. ‘Dat is heel knap van je, maar ook heel erg gevaarlijk. Je steekt nog in je eigen benen met die riek.’

‘Nee hoor, ik kan het best,’ protesteerde Hinnie. ‘Ik moest dat doen van moeder.’

Anna begreep de bedoeling van haar moeder wel, toch was het geen werk voor een kind van

vijf jaar. Lubbe kon dat toch ook doen als hij uit school kwam? Zo veel haast was er toch niet met dat werk, het was nog te koud om te zaaien. Ze zette de riek terug in het bouwvallige schuurtje waar ook het andere gereedschap stond, en ging naar binnen.

‘Hinnie was met de riek in de weer,’ begon ze tegen haar moeder die aan tafel zat met verstellwerk.

‘Dat moest ze van mij,’ mompelde de oudere vrouw.

‘Daar is ze toch veel te klein voor. Ze steekt nog in haar voeten met die grote riek.’

De beschuldigende toon in haar stem ontging Hilda Hoeksema niet. Met een boos gezicht keek moeder haar aan. ‘Ze is er groot genoeg voor. Als je zus eens een keer haar werk deed hoefde ik die andere het niet te laten doen.’

‘Ligt Trijnie op bed? Heeft ze koorts?’

‘Ze zegt het,’ was het vlakke antwoord van haar moeder.

‘Heeft u dat niet gecontroleerd dan? Ze hoest haar longen uit haar lijf. Straks heeft ze nog iets ergs onder de leden, zoals de tering. Dat wilt u toch niet?’

‘De tering komt hier niet voor,’ antwoordde

moeder stellig. 'Ze stelt zich aan om niet te hoeven werken.'

'Je kunt niet doen alsof je koorts hebt, moeder,' hield Anna aan. 'Laat er toch een dokter bij komen, alstublieft.' Ze keek de vrouw met het doorgroefde gelaat aan. Haar moeder was vijfendertig, maar ze zag eruit als een vrouw van minstens vijftig. De armoede en het zware leven hadden haar oud voor haar leeftijd gemaakt. Dat verschil zag ze goed met vrouw Bouwstra die net zo oud als haar moeder moest zijn.

Het donkere haar van moeder was bij elkaar gebonden tot een knot die met een grove speld bij elkaar werd gehouden. Als het los hing, viel het tot halverwege moeders middel, wist Anna. Iedere avond voor het slapen gaan maakte moeder een dikke vlecht van haar lange haar.

Haar handen waren grof en gebarsten door het vele werken met koud water. Moeders schouders waren gebogen alsof ze voortdurend een zware last te torsen had. Haar mond lachte zelden. Meestal was haar mond vertrokken in een smalle streep die je, net als haar donkere ogen, afkeurend aankeek.

Haar moeder ging stug door met het onderhanden nemen van de stapel kleren die op tafel